

Dubla corectivitate

„Raționalitatea economică este shakespearianul oraș Verona pentru consumarea în exces a relației dintre teoria economică și practica economică; ambele caută să supraliciteze – și ca așteptare, și ca răspuns – pornirile celeilalte părți punând la încercare plăcerea riscului.”

Mecanismele cognitive sunt, paradoxal, destul de confuze atunci când se bazează pe parcimonie. Simplificarea, spre exemplu, venită pe filiera determinismului în teoria și practica economică a dat un sens mult prea univoc economicității ca stare de raționalitate, complexul practică-teorie având doar șansa de a se autolimita la sensurile date de principiul randamentului. Reducerea la absurd din matematică, translatată în formula *ceteris paribus sic standibus* în Economie, a favorizat relaționarea liniară și perspectiva materialistă în înțelegerea acțiunii economice.

Corpurile teoriei și al realității economice s-au împreunat într-un fel semnificativ fără sentimente. Raționalitatea economică este shakespearianul oraș Verona pentru consumarea în exces a relației dintre teoria economică și practica economică; ambele caută să supraliciteze – și ca așteptare, și ca răspuns – pornirile celeilalte părți punând la încercare plăcerea riscului.

Intercondiționarea dintre modelele teoretice de economie și realitatea economică este, dacă nu neglijată, puțin înțeleasă atât de către teoreticieni, cât și de către practicieni. Maximumul de neînțelegere se întâmplă să fie vizibil în corpul făcătorilor de politici economice, cu deosebire pe fondul ineficienței acestor instrumente în gestionarea efectelor crizei actuale.

Imaginea care se conturează tot mai clar este că teoria contravine funcției ei de sursă a acțiunii randamentare, iar practica aplică necritic rețete de combinare a factorilor dezvoltării astfel încât produce criză.

Epistemologic vorbind, ne aflăm în consecințele a ceea ce fizicienii, când stăruie asupra înțelegerii lumii, numesc realismul dependent de model. Realitatea economică este croită după chipul și asemănarea modelului teoretic, într-un fel surprinzător criza fiind astfel o expresie a configurării economiei după regulile teoriei. Cu alte cuvinte economia este ceea ce știm că este din teoria care ne-a oferit rețetele acțiunii a ceea ce este!

Nu altfel au stat lucrurile în economia ultimilor decenii, unde sunt evidente tendințele de a ocoli spațiul de raționalitate economică pentru a urmări țintele de randament. Scopul parcimonios a implicat în atingerea lui căile randamentale ale banilor fictivi, care scot economia din funcția ei firească, a tranzacțiilor comerciale bunăoară, ducând-o în imperiul speculației de cazinou. Randamentul se eliberează de constrângerile funcției sociale a economiei, fiind nelimitat în universul fictivizării instrumentelor valorii.

Teoria economică a oferit practicii instrumente speculative într-un ritm concordant cu exuberanța câștigului rapid, continuu și din ce în ce mai mare. Practica a exersat regula autostimulării performanței randamentale fără grija consecințelor neașteptate ale excesului. Termenul scurt și multiplicarea accelerată a valorii adăugate au devenit cele două limite în înțelegerea rostului agentului financiar ca singurul făcător de piață îndreptățit la existență.

Această situație a comportamentului randamental este o măsură greu de ascuns a puterii pe care o exercită modelul teoretic de economie în configurarea acțiunii economice. Comprimarea componentei raționale a tranzacțiilor care au ca finalitate utilitatea schimbului generat de nevoile bunăstării și extensia componentei speculative constituie un fapt de natura tragediei în raporturile model teoretic-realitate economică. Știința economică sfârșește prin a-și abandona obiectul și destinația lui, iar realitatea economică se sinucide crezând în principiile teoriei.

Criza actuală este un simptom al acestei relaționări contranatură dintre realitate și model, iar înțelegerea necesară evitării sau diminuării consecințelor negative trebuie să pornească cu corecția structurării acestei relaționări. Așa se face că în fapt criza realității trebuie admisă ca originându-se în modelul teoretic. Ceea ce reprezintă așteptarea ieșirii din criză nu poate fi decât o trăire rațională a unei urgențe acționale: eliminarea exagerărilor survenite pe teritoriul exercitării funcției randamentale atât în privința teoriei, cât și a practicii.

Putem vorbi de o stare de corectivitate reclamată de funcționalitatea normală a complexului teorie-practică în întregul său. Semnul acestei normalități este dat de reînscriserea tranzacțiilor motivate de utilitate strict în spațiul de raționalitate economică. Speculația s-ar dovedi în acest fel excepția care amintește de eșec în înțelegerea randamentalului în economie, căile randamentale din afara spațiului de raționalitate economică, care subîntind structura irațională a economiei subterane, fiind ocolite.

Într-un fel elegant pentru ambițiile epistemice ale Economiei, câștigul cu orice preț ar ieși din arsenalul obișnuit al practicii economice pentru că n-ar mai fi o consecință directă a teoriei standard, așa cum este acum. După cum instrumentele puse la dispoziție de către teorie ar fi în acord cu necesitatea funcționării corecte a spațiului de raționalitate în condiții de concurență a alternativelor raționale.

Principii tari de genul „prea mari ca să cadă”, cum spune teoria monetară mainstream în materie de băncii, ar fi expulzate din lumea ideilor inspiratoare, făcând să funcționeze economia cu intrări și ieșiri restricționate doar de raționalitatea pieței libere.

În genere, Economia ar găsi simplitatea nu prin tematizarea căilor extreme de acces la avuție și recomandarea alegerilor de risc maxim, ci prin teoretizarea temeiului natural al economicului ce-și trage substanța din natura care nu face salturi. Economicitatea s-ar înțelege, în esență, ca instrumentare a randamentalului atașat condiției umane astfel încât natura umană să reproducă întocmai parametrii de echilibru ai vieții.